Nr 174.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1919 om rätt till verk av bildande konst; given Stockholms slott den 9 mars 1928.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1919 om rätt till verk av bildande konst.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Johan C. W. Thyrén.

Förslag
till
Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1919 (nr 382) om rätt till verk av bildande konst.

Härigenom förordnas, att lagen den 30 maj 1919 om rätt till verk av bildande konst skall sålunda ändras, att dels tredje stycket i 5 § upphör att gälla, dels en ny paragraf införes av nedan angivet innehåll och betecknad 8 a §, dels ock 19 och 21 §§ erhålla följande ändrade lydelse:

8 a §.

Å konstverk må icke konstnärens namn eller signatur anbringas av annan så framt ej konstnären själv i varje särskilt fall därtill lämnar tillstånd.

Där konstverk med eller utan konstnärens tillstånd efterbildas, må ej hans namn eller signatur å efterbildningen anbringas på sätt, som kan giva anledning till förväxling.

19 §.

Anbringar någon, emot föreskrifterna i 8 a §, konstnärs namn eller signatur å konstverk eller efterbildning av konstverk, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

Samma lag vare om den, som till salu håller eller sprider eller offentligen utställer konstverk eller efterbildning, varå honom veterligen konstnärens namn eller signatur anbragts i strid mot bestämmelserna i 8 a §.

21 §.

Förbrytelse, som i 19 § sägs, hörer under allmänt åtal, men eljest må förbrytelse mot denna lag ej åtalas av annan än målsägande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1928.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyrén, anmäler en från akademien för de fria konsterna den 31 januari 1928 inkommen underdånig skrivelse med förslag till vissa ändringar i lagen den 30 maj 1919 om rätt till verk av bildande konst samt anför:

»I konstverkslagens 4 § uttalas, att såsom upphovsman till ett konstverk skall, där ej annat visas, den anses, vilkens namn eller signatur är anbragt å verket. Och då i lagens 5 § första stycket medgives, att en var äger, utan konstnärens tillstånd, för studieändamål eller till sitt enskilda bruk efterbilda konstverk, med vissa angivna inskränkningar, så tillägges i paragrafens tredje stycke, att där konstverk, enligt vad i första stycket är medgivet, utan konstnärens tillstånd efterbildas, hans namn eller signatur ej må å efterbildningen anbringas på sätt, som kan giva anledning till förväxling. För överträdande av detta förbud stadgas ansvar i lagens 19 §.

Från konstnärshåll har emellertid nu anmärkts, att nämnda i konstverkslagens 5 § tredje stycket meddelade bestämmelse angående signerande av konstverk icke är tillräcklig till förekommande av möjliga missbruk. Med en till akademien för de fria konsterna den 19 december 1927 ingiven skrivelse har läraren i etsning vid den under akademiens överinseende ställda konsthögskolan, konstnären Emil Johanson-Thor, till akademien överlämnat en promemoria av följande lydelse:

'För närvarande salubjudas 'falska' etsningar, så väl av konstförlag som enskilda personer, i synnerligen stor omfattning utan att gällande lag lämnar möjlighet för konstnärerna att ingripa häremot.

Med 'falska' etsningar avses i detta sammanhang sådana etsningsblad, där konstnärens namnteckning är anbragt av annan än denne själv på sådant sätt, att allmänheten bibringas den uppfattningen, att det är konstnären själv som signerat etsningsbladet. Ofta är detta gjort i rent bedrägligt syfte, i avsikt att för etsningen erhålla ett högre pris än den skulle betinga, om den ej vore försedd med signatur.

Konstnärens signatur å etsningsbladet innebär, att etsningsbladet är ett med hans samtycke gjort och av honom godkänt avtryck av den av honom etsade plåten. Ett sådant godkännande kan ej lämnas av någon annan än

konstnären själv, då givetvis ingen annan än han kan bedöma, om avtrycket är sådant, att det konstnärliga i etsningen kommer till sin fulla rätt.

Det är ju känt, att såväl tidskrifter som andra publikationer (jultidningar m. fl.) ofta av en konstnär förvärva rätten att utgiva en av denne gjord etsning såsom bilaga till tidskriften. En sådan etsning är i regel osignerad, och torde detta vara det vanligaste sättet på vilket osignerade etsningar komma i allmänhetens händer. Ett sådant etsningsblad betingar i allmänhet ett mycket ringa pris och i varje fall ett pris, som vida understiger det signerade bladets, och detta av flera orsaker; konstnären har ej själv granskat avtrycket, vilket måhända är gjort på sådant papper eller på sådant sätt, att det konstnärliga ej kommer till sin fulla rätt, och ett sådant etsningsblad är ofta utgivet i en mycket stor upplaga. Oftast utgör ett sådant etsningsblad ej ett direkt avtryck från den etsade plåten.

Om någon å ett sådant etsningsblad anbringar konstnärens signatur på sådant sätt, att allmänheten bibringas den uppfattningen, att konstnären själv signerat etsningen, och salubjuder etsningen till högre pris, än etsningsbladet skulle betinga osignerat, samt även lyckas sälja etsningen till detta högre pris, är det uppenbart, att ett bedrägeribrott föreligger. Men då försök till bedrägeri ej är straffbelagt i svensk lag, är själva salubjudandet straffritt, och är det dock uppenbart, att själva det förhållandet, att dylika falska etsningar salubjudas, vållar konstnärerna stor skada. Allmänheten avskräckes från att köpa äkta etsningar, då den ej vet om en som äkta utbjuden etsning ej i själva verket är ett avtryck med förfalskad signatur.

Då det synes som om gällande lag om rätt till verk av bildande konst ej heller straffbelägger ett salubjudande av en på dylikt sätt 'förfalskad' etsning (själva etsningsbladet är ju tillkommet med konstnärens medgivande), äro konstnärerna, så länge försök till bedrägeri ej är straffbelagt, i trängande behov av särskilt lagskydd mot ett salubjudande av dylika falska etsningar.

Det förekommer emellertid även att 'falska' etsningar, som tillkommit på annat än nu beskrivet sätt, salubjudas. Det har inträffat att en konstnär, eller kanske vanligare en avliden konstnärs rättsinnehavare, till ett konstförlag försålt en av konstnären etsad plåt med obegränsad reproduktionsrätt och med signeringsrätt. Detta sistnämnda är givetvis en oegentlighet, då en signeringsrätt ej kan överlåtas. Granskningen och godkännandet av bladet kan såsom ovan sagts ej verkställas av annan än konstnären själv. Därtill kommer att i dylika fall den som 'förvärvat signeringsrätten' oftast efterapar konstnärens namnteckning och anbringar den på sådant sätt, att allmänheten bibringas den uppfattningen, att det är konstnären själv som signerat etsningen.

I dessa fall kan det ju tänkas, att den, som anbringar konstnärens namnteckning, handlar i god tro — ehuru man dock borde hava rättighet att antaga, att även den mest obildade person bör förstå, att man ej får efterhärma annan persons namnteckning i avsikt att vilseleda — och i så fall skulle ej ens därest etsningen försålts till pris, som motsvarar värdet av den av konstnären signerade etsningen, vederbörande säljare kunna bestraffas för bedrägeri. Även för dylika fall syntes det, som om konstnärerna hade ett berättigat krav på lagskydd.

Därjämte synes det vara önskvärt att det genom lagstadgande fastsloges, att konstnären är målsägande i varje fall, då ett salubjudande ägt rum av en 'falsk' av honom utförd etsning.'

I sin ifrågavarande den 28 januari 1928 dagtecknade underdåniga skrivelse har akademien, efter en redogörelse för innehållet i nyssnämnda, av Johanson-Thor den 19 december 1927 till akademien överlämnade promemoria, anfört följande:

'Vid sammanträde berörda den 19 december 1927 har akademien för utredande av den fråga, som sålunda blivit väckt, jämte vad därmed ägde samband tillsatt en kommitté, bestående av justitierådet Axel Edelstam, direktören Thorsten Laurin och professorn Alfred Bergström. Kommittén har vid akademiens sammanträde innevarande dag framlagt sitt yttrande i ämnet. — — —

I anslutning till nämnda yttrande vill akademien i underdånighet anföra följande:

Akademien anser sig kunna vitsorda, att de — — — påtalade olägenheterna äro av beskaffenhet att, såvitt möjligt, böra genom snar lagändring avhjälpas.

Emellertid synes det akademien, som om skäl talade för att utsträcka den ifrågasatta lagändringen till att avse alla slags verk av bildande konst och således icke blott etsningar och andra alster av den grafiska konsten. Åtminstone beträffande verk av målar- och bildhuggarkonsterna lärer ett skydd av föreslagen art vara påkallat av ett verkligt behov. Redan nu förekommer att originala sådana verk förses med signatur, som är 'falsk' i här avsedd mening. Även lagtekniska grunder torde tala till förmån för en dylik utsträckning av lagändringen.

Beträffande lagändringens omfattning i övrigt befarar akademien, med hänsyn till den svenska rättens allmänna ståndpunkt, att det icke låter sig göra att införa förbud för konstnären själv att tillåta annan att förse ett konstverk eller en med konstnärens tillstånd utförd efterbildning därav med konstnärens namn eller signatur; och detta i trots av att ett dylikt förbud ingalunda skulle vara obehövligt. I andra fall däremot — och således även då tillståndet givits eller signeringen (utan konstnärens tillstånd) gjorts av konstnärens dödsbodelägare eller andra rättsinnehavare — synes hinder mot lagändring icke böra möta.'

I fortsättningen av sin skrivelse har akademien närmare angivit, huru berörda ändring i gällande konstverkslag enligt akademiens mening borde avfattas — vartill jag senare skall återkomma —; och har akademien hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes taga under omprövning det av akademien framställda förslag till lagändring ävensom, därest Kungl. Maj:t skulle finna akademiens framställning förtjänt av beaktande, så snart sig göra läte och helst innevarande år till riksdagen avlåta proposition i ämnet.

Departementschefen.

Då en konstnär anbringar sitt namn eller sin signatur på ett av honom skapat konstverk, så innebär detta, att han betecknar verket såsom av honom framställt (jämför nyssnämnda bestämmelse i 4 § konstverkslagen) och såsom föreliggande i definitivt, av honom godkänt skick. Det är således ett viktigt intresse för konstnären att ingen annan än han själv får anbringa denna beteckning på konstverket. Därest å ett verk, som konstnären — på grund därav, att verket ännu befinner sig på skissens stadium, eller av annan anledning — lämnat osignerat, hans namn eller signatur olovligen

anbringas av annan, kan detta lända konstnären till avsevärt men och mången gång svårt skada hans konstnärliga anseende.

Genom förbud för annan att signera konstnärens verk tillgodoses i första hand konstnärens ideella intresse; det är auktorsrättens personliga sida som i främsta rummet gör sig gällande. Men jämväl i ekonomiskt avseende kan ett sådant förbud vara av betydelse för konstnären. Även ett allmänt intresse är här i fråga så till vida som genom bestämmelser i denna riktning ett visst skydd beredes så väl för den konstintresserade publiken mot misstag och ekonomisk förlust vid inköp av konstverk som ock för konsthandelns lojala utövare mot konkurrens från mindre nogräknade försäljares sida.

I vår gällande konstverkslag finnas inga andra bestämmelser i nu ifrågavarande syfte än de nyss angivna i 5 § tredje stycket. Dessa bestämmelser, som närmast tillkommit på grund av yrkande från Svenska konstnärernas förening, avse enligt lagens motiv att, så väl i konstnärens som i allmänhetens intresse, förekomma förväxling mellan originalverk och efterbildning. Akademien har nu föreslagit införandet i lagen av stadganden av huvudsakligt innehåll, att originala konstverk icke skulle få signeras av annan än konstnären, där ej han själv givit tillstånd till signerandet, samt att nyssnämnda bestämmelse i 5 § tredje stycket skulle med viss modifikation tillämpas även å sådana efterbildningar, som utförts med konstnärens tillstånd.

På de skäl, som anförts i akademiens underdåniga skrivelse samt i förutnämnda promemoria, anser även jag, att mer fullständiga bestämmelser i förevarande avseende nu böra införas i svensk rätt. Jag har alltså låtit, i huvudsaklig anslutning till de av akademien angivna riktlinjerna, utarbeta förslag till nödiga ändringar i konstverkslagen, för vilket förslag jag anhåller att nu få redogöra.

Vad angår det närmare innehållet i den av akademien förordade lagändringen, har akademien i första hand föreslagit införande i vår lag av en bestämmelse, motsvarande den i tyska konstverkslagen av 1907 under 13 § meddelade; och har akademien ansett, att ett sådant stadgande skulle kunna få ungefär följande lydelse: 'Å konstverk må icke, utan samtycke av upphovsmannen själv, annan än denne anbringa hans namn eller signatur.' — Lika med akademien anser jag ett dylikt stadgande lämpligen kunna upptagas i den svenska lagen.

I detta sammanhang må anmärkas, att ifrågavarande bestämmelse, som avser att åt konstnären förbehålla den uteslutande rätten att på det för varje särskild konstart brukliga sätt signera konstverk, naturligtvis icke innebär något förbud mot att exempelvis — såsom i konstgallerier är vanligt — å ramen till en målning eller sockeln till ett skulpturverk anbringas uppgift om konstnärens namn; i dessa fall kan namnet icke sägas vara anbragt 'å konstverket'.

Enligt den i tysk rätt rådande uppfattningen är konstnärens uteslutande signeringsbefogenhet av den högst personliga art, att den icke övergår till

konstnärens dödsbodelägare och än mindre kan överlåtas. I förutnämnda promemoria säges, att det godkännande av etsningsbladet, som konstnärens anbringande av signatur å detsamma innebär, ej kan lämnas av någon annan än konstnären själv, då givetvis ingen annan än han kan bedöma om avtrycket är sådant, att det konstnärliga i etsningen kommer till sin fulla rätt. Akademien, som ansluter sig till denna uppfattning, anser det lämpligt att i 9 § av konstverkslagen — vars första stycke innehåller, att vid konstnärs död hans rätt enligt denna lag övergår till hans dödsbodelägare — införa en erinran om att dödsbodelägarna icke såsom sådana äro berättigade att, själva eller genom annan, anbringa konstnärens namn eller signatur å något av honom utfört konstverk.

Även enligt min mening är konstnärens uteslutande signeringsrätt till den grad personlig, att den ej kan bliva föremål för överlåtelse eller vid dödsfall övergå, men därest i lagtexten säges, att till signering, som sker genom annan, kräves 'tillstånd av konstnären *själv*', synes det av akademien ifrågasatta uttalandet i 9 § näppeligen erforderligt.

Den bestämmelse, för vilken jag nu redogjort, avser alltså originalverk. I fråga om efterbildningar har akademien hänvisat till omförmälda föreskrift i svenska lagens 5 § tredje stycket — som ju avser efterbildningar, tillkomna *utan* konstnärens tillstånd — samt funnit det i denna del vara av stor vikt att i vår lag infördes ett stadgande, att *med* konstnärens eller hans rättsinnehavares tillstånd utförda efterbildningar icke finge, i annat fall än då konstnären själv därtill samtyckt, förses med hans namn eller signatur på sådant sätt, att den uppfattningen kunde uppkomma, att han gjort det personligen.

Jag är ense med akademien därutinnan, att bestämmelser, avsedda att förekomma missbruk i fråga om signerande, böra meddelas icke blott med hänsyn till originalverk utan även beträffande efterbildning. Att konstnären skall kunna medgiva, att efterbildningar förses med hans namn eller signatur på sådant sätt, att den uppfattningen kan uppkomma att han gjort det personligen, synes dock icke vara lämpligt. Med hänsyn till allmänhetens intressen torde det vara riktigare att ett allmänt förbud mot sådant signerande får gälla här likasom då frågan är om efterbildningar, som avses i 5 § tredje stycket. Den i nämnda lagrum angivna grundsatsen skulle således göras tillämplig även med avseende på efterbildningar, som utförts med konstnärens tillstånd.

I förutnämnda till akademien ingivna promemoria uttalas, att sådana etsningsblad, som stundom medfölja jultidningar och dylika publikationer, oftast icke utgöra ett direkt avtryck från den etsade plåten. I anslutning därtill må, beträffande förhållandet mellan original och efterbildning då fråga är om etsningar, anmärkas att såsom original äro att anse, förutom själva den etsade plåten, samtliga därav tagna avtryck, varemot efterbildningar föreligga då *antingen* genom konstnärligt förfarande eller på galvanisk väg eller genom någon liknande anordning en ny plåt framställes och avtryck tagas

av denna *eller ock* ett etsningsblad direkt avbildas genom teckning, fotografi eller på annat sätt. — En närmare redogörelse för de olika reproduktionsmetoderna har lämnats i en särskild av Johanson-Thor till mig ingiven skrivelse i ämnet.

Nu angivna bestämmelser hava intagits i en ny paragraf, betecknad 8 a §. I dennas första stycke innefattas regeln om signerande av originalverk. Andra stycket av den nya paragrafen avser efterbildningar, vare sig de utförts med konstnärens tillstånd eller ock, enligt vad i 5 § första stycket är medgivet, utan sådant tillstånd. Omförmälda tredje stycke av 5 § kommer alltså att där utgå för att upptagas i förevarande 8 a §. — Ansvarsbestämmelser hava införts i 19 §.

Akademien har vidare yttrat: Redan själva anbringandet av namnet eller signaturen borde i de av akademien omförmälda fallen straffbeläggas. Men därutöver syntes det vara högeligen påkallat att, på sätt i promemorian närmast avsetts, även salubjudandet av konstverk eller av efterbildning utav konstverk, vilken tillkommit med vederbörligt tillstånd, belades med straff om, salubjudaren veterligen, konstverket eller efterbildningen blivit, i strid mot de föreslagna bestämmelserna om signeringsförbud, försedda med konstnärens namn eller signatur.

Bestämmelser i denna riktning, avfattade i anslutning till ordalagen i 17 och 18 §§, hava upptagits i ett nytt stycke av 19 §. — Enligt stadgandet i 15 § första stycket under 2 är det belagt med straff att saluhålla eller sprida eller offentligen utställa efterbildning som, enligt vad i 5 § första stycket är medgivet, utförts utan konstnärens tillstånd. Därest å en sådan efterbildning konstnärens namn eller signatur anbragts i strid mot föreskriften i 8 a § andra stycket, inträder konkurrens mellan 19 § och nyssnämnda bestämmelse i 15 §.

I den underdåniga skrivelsen har slutligen anförts: Akademien ville icke underlåta att anmärka, hurusom vid införande av de föreslagna bestämmelserna angående signeringsförbud en viss oklarhet kunde tänkas uppstå beträffande frågan, vem som vid förbrytelse mot dessa bestämmelser vore att anse såsom målsägande. Klart borde vara, att konstnären själv alltid vore målsägande i dylika fall. Hade konstnären överlåtit sin rätt eller hade han avlidit, syntes det vara mera tvivelaktigt, huruvida i förra fallet jämväl hans rättsinnehavare samt i senare fallet hans dödsbodelägare och eventuellt även hans rättsinnehavare vore målsägande och således berättigade att föra talan rörande förbrytelse av ifrågavarande slag, begången av en annan. Det skulle vara mest tilltalande att anse målsägandeskap föreligga för samtliga dessa personer. Men avgörandet härutinnan torde få träffas efter omständigheterna i det särskilda fallet.

Innan jag närmare ingår på denna fråga, tillåter jag mig anmärka, att enligt den tyska konstverkslagen, 34 och 41 §§, sådant signerande, som sker i strid mot bestämmelsen i lagens förutnämnda 13 §, motsvarande den nu föreslagna 8 a § första stycket, är föremål för allmänt åtal även då angi-

velse ej skett, under det att i fråga om andra i den tyska lagen omförmälda förseelser åklagarmyndigheten för talan endast efter angivelse från målsägandens sida. Här har alltså hänsyn tagits till att även ett allmänt intresse sättes i fara genom en förseelse av ifrågavarande art.

Onekligen möta vissa svårigheter i det av akademien angivna hänseende. Med hänsyn till svensk åskådning och rättspraxis torde det få anses tvivelaktigt, om under alla förhållanden konstnärens ifrågavarande högst personliga rätt skulle kunna, efter hans frånfälle, göras gällande av dödsbodelägare, förläggare eller andra rättsinnehavare. Och att genom särskilt lagbud tillägga dessa en åtalsrätt, som de enligt allmänna grunder icke skulle äga, synes näppeligen böra ifrågakomma. Emellertid skulle de av mig nu föreslagna bestämmelsernas effektivitet väsentligen nedsättas, därest det missbruk, som de avse att förebygga, icke kunde påtalas sedan konstnären avlidit. Den mest tillfredsställande lösningen av denna fråga synes vara att tillvaratagandet, efter konstnärens död, av ifrågavarande auktorsrättsliga och med dem förbundna allmänna intressen uppdrages åt någon offentlig myndighet eller institution med särskild sakkunskap på området. Denna sakkunskap representeras tydligen i främsta rummet av akademien, som enligt sina stadgar har till uppgift att främja utvecklingen av målar-, bildhuggar- och byggnadskonst ävensom av övriga till den bildande konsten hänförliga konstarter; och jag har alltså ansett akademien böra bemyndigas att, efter vederbörande konstnärs död, öva tillsyn i förevarande hänseende. I enlighet därmed har till konstverkslagens 21 §, däri stadgas att förbrytelser mot lagen ej må åtalas av annan än målsägande, nu fogats en undantagsbestämmelse av innehåll, att där förbrytelse, som avses i 19 §, begås efter konstnärens död, akademien skall äga att hos allmän åklagare angiva densamma till åtal. — Ett motsvarande stadgande återfinnes i 1926 års tjecko-slovakiska lag om auktorsrätt (16 §), som innehåller, att de institutioner, vilka enligt lag eller på grund av sina stadgar hava till uppgift att vårda litterära eller konstnärliga intressen, skola i vissa fall äga befogenhet att, efter auktors död, vid domstol föra talan till förhindrande av att hans verk återgivas i en otillbörligt förändrad form. Även här är alltså fråga om fall, då det personrättsliga momentet i auktorsrätten kränkes på ett sätt, som återverkar på ett allmänt intresse.

Slutligen vill jag nämna, att i den tyska litteraturen framträtt olika meningar därom, huruvida det i tyska konstverkslagens omförmälda 13 § — motsvarande nu föreslagna 8 a § — meddelade signeringsförbudet skall anses gälla endast under den allmänna skyddstiden eller även efter nämnda tids utlöpande. För min del har jag utgått från att, då ifrågavarande bestämmelse fått sin plats i en lag som anordnar skydd för konstnärens rätt, men låter detta skydd upphöra efter utgången av en viss tidsperiod, giltigheten av nämnda bestämmelse är inskränkt till denna period. En annan sak är att signerandet av konstverk, i fråga om vilket skyddstiden redan vid tiden för signeringen gått till ända, under vissa förhållanden kan medföra ansvar för bedrägeri.»

Departementschefen uppläser härefter ifrågavarande förslag till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1919 (nr 382) om rätt till verk av bildande konst*, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:
E. Lindström.

Bilaga.

Förslag
till
Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1919 (nr 382) om rätt till verk av bildande konst.

Härigenom förordnas, dels att i lagen den 30 maj 1919 om rätt till verk av bildande konst skall införas en ny paragraf av nedan angivet innehåll och betecknad 8 a §, dels ock att 5, 19 och 21 §§ i nämnda lag skola erhålla följande ändrade lydelse:

5 §.

Utan konstnärens tillstånd må en var för studieändamål eller till sitt enskilda bruk efterbilda konstverk. Vill någon låta ett konstverk till sitt enskilda bruk efterbildas genom annan, vare dock konstnärens tillstånd erforderligt, där efterbildandet skall ske genom konstnärligt förfarande.

Vad nu är sagt äge icke tillämpning i fråga om byggande efter byggnadsverk eller efter ritning eller modell till sådant.

8 a §.

Å konstverk må icke, utan tillstånd av konstnären själv, hans namn eller signatur anbringas av annan.

Där konstverk efterbildas, antingen med konstnärens tillstånd eller ock, enligt vad i 5 § första stycket är medgivet, utan sådant tillstånd, må ej hans namn eller signatur å efterbildningen anbringas på sätt, som kan giva anledning till förväxling.

19 §.

Anbringar någon, emot föreskrifterna i 8 a §, konstnärs namn eller signatur å konstverk eller efterbildning av konstverk, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

Samma lag vare om den, som till salu håller eller sprider eller offentligen utställer konstverk eller efterbildning, varå honom veterligen konstnärens namn eller signatur anbragts i strid mot bestämmelserna i 8 a §.

21 §.

Förbrytelse mot denna lag må ej åtalas av annan än målsägande; dock skall, där förbrytelse, som i 19 § sägs, begås efter konstnärens död, akademien för de fria konsterna äga att hos allmän åklagare angiva densamma till åtal.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1928.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 7 mars 1928.

Närvarande:

justitierådet VON SETH,
justitierådet WEDBERG,
regeringsrådet PLANTING-GYLLENBÅGA,
justitierådet ALEXANDERSON.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 24 februari 1928, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1919 (nr 382) om rätt till verk av bildande konst.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av ledamoten å justitiedepartementets lagavdelning, hovrättsassessorn Ragnar Gyllenswärd.

Förslaget föranledde följande yttranden.

Justitierådet Alexanderson, med vilken *regeringsrådet Planting-Gyllenbåga* instämde:

I remissprotokollet framhålles att de föreslagna förbuden mot obehörig signering av konstverk eller efterbildningar av dylika hava till uppgift att bereda rättsskydd i olika riktningar. Först och främst skyddas konstnärens intresse, dels hans rent personliga att ej med sitt namn eller signatur behöva stå för andra verk än dem han själv godtagit såsom uttryck för sin konstnärliga idé och bildande förmåga, dels hans och hans rättsinnehavares ekonomiska intresse. Enär det förra av dessa båda intressen här ansetts vara det primära, har åt stadgandet i första stycket av 8 a § givits en lydelse, avsedd att utmärka att befogenheten att åsätta namn eller signum icke övergår å dödsbodelägare eller annan rättsinnehavare utan kräver uttryckligt bemyndigande från konstnärens sida.

Men vidare skola förbuden i fråga ock bereda ett visst skydd åt den konstintresserade publiken och den lojala konsthandeln. I detta avseende har emellertid förslaget intagit väsentligt olika ståndpunkter i fråga om signering av original och i fråga om sådan signering av efterbildning som kan föranleda förväxling med ett av konstnären signerat original. Beträf-

fande sistnämnda slag av signering har hänsyn tagits till att publikens och konsthandelns intresse kan vara i behov av rättsskydd även mot en åtgärd företagen i samförstånd med konstnären själv. Förbudet i andra stycket av 8 a § är således ett absolut, oberoende av konstnärens lov till den förvillande signeringen. Gäller det åter signering av originalverk, förhåller det sig tvärtom. Det skydd, förslaget här vill bereda de nämnda intressena, är ett blott faktiskt, icke ett rättsligt. Det är en blott reflexverkan av det skydd, konstnären själv åtnjuter, och faller alltså bort i och med att han givit sitt tillstånd åt annan att signera hans verk — ett tillstånd som tydligen kan äga fortfarande rättsverkan jämväl efter konstnärens död, ja kan vara givet i testamente åt hans efterlevande.

Förslaget står i sistnämnda del i överensstämmelse med t. ex. tysk rätt. Den frågan framställer sig emellertid, om ej steget kunde, utan uppoffring av berättigade intressen, tagas längre ut.

Till en början lärer få erinras att under vad i remissprotokollet benämnes den lojala konsthandelns intresse är att inbegripa något som i detta sammanhang är förtjänt av det största beaktande, nämligen intresset för konstnärsvärlden som helhet. För denna kan det ingalunda, särskilt ur ekonomisk synpunkt, vara utan betydelse om signering av konstverk upphör att av köparna betraktas såsom ett tillförlitligt bevis om att konstnären själv efter personlig slutlig granskning funnit sig vilja och kunna auktorisera verket. Det ekonomiska mervärde, som auktorisationen genom signum förlänar ett konstverk och vilket i första hand kommer upphovsmannen själv till godo, kan härigenom lida allvarligt avbräck. Praktisk betydelse får detta särskilt i fråga om sådana konstarter, där på mekanisk väg, t. ex. genom tryck, ett flertal originalexemplar av verket framställes; så t. ex. om det bleve mera brukligt vad redan nu lärer förekomma, att en grafisk konstnär överlämnar plåten till en förläggare med tillstånd för denne att på avdrag, som icke blivit föremål för konstnärens egen granskning och godkännande, anbringa hans signum.

Det vore måhända att gå för långt och kunde i enskilda fall leda till obilliga resultat, om man helt förbjöde anbringande av signum genom annan än konstnären, oaktat denne lämnat sitt tillstånd. Däremot må, i anknytning till vad nyss sagts om det speciella behovet av rättsskydd mot missbruk vid framställning av ett flertal originalexemplar, ifrågasättas huruvida det ej bör fordras att konstnärens tillstånd icke lämnas generellt, utan beträffande varje särskilt exemplar, varå signum anbringas. Bland annat skulle härmed vinnas att avtryck, tagna efter konstnärens död, under inga förhållanden kunde lovligen signeras.

Mot att i lagen om rätt till verk av bildande konst införa ett förbud, sålunda utsträckt som här förordats, kan visserligen invändas att man därmed griper utöver lagens egentliga ämne, som ju är rättsskydd för verkets upphovsman själv och hans rättsinnehavare. Men med en sådan läggning av stadgandet som ovan angivits, förlorar denna anmärkning i viss mån

sin udd; och därjämte får erinras att den i allt fall likaväl drabbar andra stycket i förslaget till 8 a §.

I redaktionellt hänseende vill jag beträffande andra stycket i 8 a § hemställa att orden »antingen med konstnärens tillstånd eller ock, enligt vad i 5 § första stycket är medgivet, utan sådant tillstånd» måtte uteslutas. De hava uppenbarligen insatts i syfte att göra det fullt tydligt att konstnärens tillstånd i detta fall icke medför undantag från förbudet. Stadgandets innebörd härutinnan torde emellertid ändock bliva nog klar. Men sådan lydelsen nu är, gäller förbudet, åtminstone efter orden taget, ej om olovligen tillkomna efterbildningar, vilket icke kan vara tillfredsställande.

Enligt 21 § skall brott mot förbudet i 8 a § andra stycket under konstnärens livstid endast kunna beivras av »målsägande», under vilket uttryck icke lärer kunna förstås annan än konstnären själv och möjligen hans rättsinnehavare. Sådant överträdande av förbudet, som sker med konstnärens tillstånd, komme alltså aldrig att kunna beivras. Med andra ord, förslaget har i 21 § icke dragit den nödvändiga konsekvensen i fråga om åtalsrätten av den i 8 a § andra stycket intagna ståndpunkten att rättsskydd skall oberoende av konstnärens egen hållning beredas allmänna intressen mot förvillande signering av efterbildning. Följdriktigast synes vara att lägga förbrytelse mot förbudet i fråga under allmänt åtal, oavsett om konstnären lever eller ej. Beaktas vad i fråga om första stycket i 8 a § ovan erinrats, bör allmänna åklagarens åtalsrätt gälla all i 19 § straffbelagd brottslighet. Uttryckligt omförmälande av akademiens för de fria konsterna befogenhet att angiva till åtal lärer i så fall ej lämpligen upptagas i lagtexten.

Slutligen vill jag förorda att tredje stycket i nuvarande 5 § upphäves genom ingressen och att således 5 § utgår ur själva texten.

Justitierådet Wedberg:

Jag är ense med justitierådet Alexanderson om önskvärdheten av att annan än konstnären icke må kunna i kraft av ett generellt tillstånd från denne anbringa hans signum å originalt konstverk. I övrigt synes mig även beträffande originala konstverk kunna vara av ganska stort intresse att veta om konstnärens namn eller signatur anbragts av honom själv eller av annan, detta särskilt med hänsyn till det vidsträckta omfång begreppet original har när det gäller etsningar. Detta intresse vinner tydligen i styrka om ett generellt tillstånd från konstnären godtages. Då tillika det för efterbildningar gällande stadgandet att signering ej får ske »på sätt, som kan giva anledning till förväxling,» förefaller att vara till avfattningen mindre lyckat, hemställer jag att åt andra stycket i 8 a § måtte givas det innehåll, att å konstverk eller efterbildning därav konstnärens namn eller signatur ej må anbringas av annan på sådant sätt att konstnären kan antagas hava gjort det själv.

För att någon skall straffas för saluhållande o. s. v. bör enligt min

mening förutsättas även att han förtegat rätta förhållandet med signeringen.

Beträffande frasen »antingen — — — sådant tillstånd» instämmer jag med justitierådet Alexanderson, likaså beträffande åtalsrätten och sättet för upphävande av tredje stycket i 5 §.

Justitierådet von Seth:

Det föreliggande förslaget avser, såsom framgår av motiven, att bereda skydd åt tre olika slag av intressen, nämligen *dels* konstnärens rent personliga intresse av att icke åt ett verk, som han av ett eller annat skäl — såsom t. ex. att det icke lyckats honom att i detsamma på ett sätt, varmed han känner sig tillfredsställd, giva uttryck åt den idé, åt vilken han önskat giva gestalt — icke velat genom dess signerande erkänna som sitt, eller åt en efterbildning, som han kanske till på köpet icke gillar, genom utsättande av signum gives skenet av att vara en sak, för vilken han står i något slags ansvar, *dels* konstnärens ekonomiska intresse av att icke verk, som han signerat eller låtit signera, utsättas för illojal konkurrens med efterbildningar, som utan hans medgivande försetts med hans signum, *samt dels* allmänhetens något på sidan om konstnärsrätten liggande intresse av rent spel i handel och vandel även i andra fall än då det kan bliva tal om bedrägeribrott.

Beträffande dessa intressen är väl numera allmänt erkänt, att det rent personliga ger upphov till ett från själva efterbildningsrätten i viss mån fristående moment i konstnärsrätten, och att det i regel icke övergår med en överlåtelse av efterbildningsrätten. Det torde även vara ett av rättsuppfattningen i åtminstone de flesta länder erkänt rättsförhållande, att denna rent personliga rätt finnes och kan civiliter göras gällande, även om och i den mån den icke kommit till uttryck i de lagar, som reglera efterbildningsrätten. Lika väl som vem som helst, som obehörigen fått sitt namn anbringat å ett verk, med vars tillkomst han ej haft att skaffa, bör äga med rättsskipningens hjälp få namnet utplånat från verket, bör också en konstnär och efter hans död den, som har berättigat intresse av att ej hans konstnärspersonlighet neddrages, äga få hans signum utplånat från ett verk, vilket konstnären i livstiden ej velat erkänna som sitt, eller från en efterbildning, som på ett mer eller mindre vanställande sätt söker återgiva ett hans verk. Att den svenska rätten i detta hänseende skulle intaga en annan ståndpunkt torde icke vara att antaga, låt vara att våra domstolar ännu icke haft tillfälle att taga ståndpunkt till frågan. Det må i detta hänseende framhållas, att 19 § i konstverkslagen varken i sin nuvarande lydelse eller enligt förslaget innehåller något om utplånande av en olovligen anbragt signatur, ett förhållande, som näppeligen kan förklaras annat än av en uppfattning, att en rätt att påkalla sådan åtgärd ändå finnes enligt allmänna rättsregler.

Är detta riktigt skulle alltså ett visst skydd för konstnärens rent person-

liga intresse redan finnas, och det kunde därför ifrågasättas, om från denna synpunkt ytterligare lagstiftning vore behövlig. Då emellertid den civilrättsliga skyddsrätten är vida besvärligare att göra gällande än ett straffanspråk och det oskick, som påtalats av akademien för de fria konsterna, synes hava gripit vida omkring och tagit sig högst betänkliga former, torde förslaget böra godtagas redan från nu ifrågavarande synpunkt.

Att en lagstiftning är nödvändig, om man vill skydda även de två övriga intressen, vilkas skyddande avses med förslaget, och att ett sådant skydd är påkallat, anser jag så uppenbart, att jag ej behöver uppehålla mig vidare därvid.

Om jag således finner mig böra i princip godkänna förslaget, vill jag emellertid icke därmed anses hava instämt i allt vad som uttalas i motiven till detsamma.

Då sålunda departementschefen i fråga om bestämmelsen i 8 a § anför, att, då ifrågavarande bestämmelse fått sin plats i en lag, som anordnar skydd för konstnärens rätt, men låter detta skydd upphöra efter utgången av en viss tidsperiod, bestämmelsens giltighetstid är inskränkt till denna period, och därtill fogar ett uttalande, som kan tydas därhän, att han anser, att, om signeringen skett, efter det skyddstiden gått till ända, något annat rättsskydd däremot ej skulle finnas än det, som kan ligga i straffbestämmelserna mot bedrägeri, kan jag icke längre följa honom. Det är visserligen sant, att skyddet för konstnärens ekonomiska intresse skulle komma att upphöra med skyddstidens utgång, och detta förhållande är ju betingat redan därav att det intresse, som skulle skyddas, ej längre finnes till. Likaledes skulle måhända även det särskilda skyddet för allmänhetens intresse komma att upphöra, ehuru redan detta icke är alldeles säkert. Enligt 13 § är det nämligen endast *konstnärs rätt*, som upphör med utgången av det trettionde året, och det kan ifrågasättas, om det finnes något i sakens natur liggande skäl att antaga det på sidan av den egentliga konstnärsrätten liggande skyddet för allmänhetens intresse skola bortfalla samtidigt med själva konstnärsrätten, så att allmänheten därefter icke skulle hava annat skydd att lita till än det av departementschefen framhållna, som skulle ligga i straffbestämmelserna mot bedrägeri. Allmänhetens intresse i saken är ju icke enbart anknutet till efterbildningssätten utan innefattar även andra moment — såsom t. ex. att icke få en samling med orätt signerade föremål sig förevisad som en värdefull konstsamling — även om dessa moment icke i den allmänna uppfattningen bland kulturfolken vunnit samma erkännande såsom medförande en civil rätt som konstnärens personliga intresse. Däremot upphör icke, om det av mig förut anförda är riktigt, allt skydd för konstnärens rent personliga intresse med skyddstidens utgång utan endast den särskilda straffsanktionen i vad den avser detta intresse. Det civilrättsliga skyddet skulle ju alltid kvarstå, så länge någon finnes, som kan göra det gällande. Skulle förslagets genomförande få till följd, att den uppfattningen vunne insteg, att ett sådant civilrättsligt skydd vid sidan av den

skrivna lagen icke vunnit erkännande i svensk rätt, kan det ifrågasättas, om icke den nu eftersträvade lagstiftningen i längden skulle bliva mera till skada än till gagn för konstnärsvärlden.

Även i ett annat hänseende synas mig departementschefens uttalanden giva anledning till invändningar, nämligen i fråga om målsäganderätten efter konstnärens död. Såvitt angår skyddet för det ekonomiska intresset tillkommer väl denna rätt enligt allmänna rättsregler den, som genom förbrytelsen blivit förnärmad, d. v. s. envar, som kan bliva utsatt för ekonomisk konkurrens genom det olagligen signerade föremålet; och i fråga om det rent personliga intresset får det väl även enligt svensk rätt anses gälla, vad som allmänt erkännes i andra länder, eller att det efter konstnärens död tillkommer antingen hans närmaste efterlevande eller den, till vilken han genom testamente lämnat ett uppdrag i sådant hänseende, att tillvarataga detsamma, även om det i förevarande rättsinstituts ännu outvecklade skick får anses oavgjort, i vad förhållande denna de efterlevandes rätt står till den lagliga arvsföljden på det förmögenhetsrättsliga området, och även om man på vissa håll ej skulle vilja utsträcka denna rätt även till sådana positiva förfoganden som att medgiva en ändring av ett signerat konstverk eller signerandet av ett osignerat eller en efterbildning. Att misstänka svensk åskådning och rättspraxis för en annan principiell ståndpunkt, därtill torde vid frånvaron av varje positivt belägg näppeligen finnas anledning. Särskilt såvitt angår sådana till den rena personrätten hörande befogenheter, som uttryckligen omnämnas i lagen, får väl av en jämförelse mellan 8 och 9 §§ anses framgå, att lagstiftaren ej varit främmande för en sådan speciell successionsrätt för efterlevande åtminstone under det skyddstiden räcker, om än till följd av det mindre klara särskiljandet mellan rent personliga befogenheter och sådana befogenheter, som kunna överlåtas, detta ej kommit till ett fullt tydligt uttryck. Då den föreslagna 8 a § införes i lagen, kommer naturligtvis 9 § att bliva tillämplig även på den rätt för konstnären, som innefattas i 8 a §. En antydan om att svensk rättsuppfattning ej är främmande för ett än längre gående erkännande av efterlevandes successionsrätt på personrättens område kan måhända anses ligga i vad som ifråga om brevrätten, som ju är en personlig rätt av analog natur med konstnärens, förekommer i 1912 års förslag till tryckfrihetsförordning. (Se kap. 1 § 5 mom. 2 med tillhörande motiv).

Även om man anser den av mig nu uttalade uppfattningen om vad som är gällande svensk rätt riktig, kunde naturligtvis goda skäl finnas för att tillerkänna akademien för de fria konsterna den i förslagets 21 § omförmälda målsäganderätten. Den skulle naturligtvis få en viss betydelse, då det gäller att tillgodose det allmänintresse förslaget avser att skydda, och den står även i fråga om skyddet för författarens personliga intresse i samklang med de moderna strävandena på auktorrättens område. Lägges, såsom även jag vill förorda, förseelse, som avses i 19 §, utan inskränkande villkor under allmänt åtal, lärer emellertid med åtgärd i förstnämnda hän-

seende kunna anstå, till dess frågan därom kan upptagas i ett vidare sammanhang.

Med nu angivna reservationer finner jag de huvudsakliga grunder, på vilka förslaget är byggt, icke föranleda till anmärkning från min sida.

I fråga om ämnets formella behandling kan jag icke underlåta att framhålla såsom ett enligt mitt förmenande icke fullt lyckligt förhållande, att de rent personliga och de förmögenhetsrättsliga sidorna av konstnärsrätten icke hållits bättre i sär än som skett, men det är ju ett fel som vidlåder konstverkslagen redan i dess nuvarande skick och därvid lärer nu något vidare icke vara att göra. Fullt egentligt är kanske ej heller att frågan om ett skydd även för allmänhetens intresse dragits in i lagstiftningen om konstnärsrätten, men detta förfarande lärer väl kunna försvaras av praktiska hänsyn.

I övrigt är jag ense med justitierådet Alexanderson.

Ur protokollet:
Oskar Adelsohn.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyrén, anmäler lagrådets den 7 mars 1928 avgivna utlåtande över det den 24 februari 1928 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1919 (nr 382) om rätt till verk av bildande konst.*

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Med avseende å förbudet i första stycket av 8 a § har lagrådet ifrågasatt, huruvida ej beträffande signering av originalt konstverk genom annan än konstnären bör fordras, att dennes tillstånd till anbringande av signum icke lämnas generellt. I fråga härom hava lagrådets flesta ledamöter med hänsyn till det speciella behovet av rättsskydd mot missbruk vid framställning av ett flertal originalexemplar förordat, att åt lagrummet gives sådant innehåll att konstnärens tillstånd skall lämnas beträffande varje särskilt exemplar, varå signum anbringas. Vad härutinnan hemställts har jag funnit mig kunna biträda, och förbudet lärer sålunda böra gälla, så framt ej konstnären själv i varje särskilt fall lämnar tillstånd. I detta sammanhang må erinras, att enligt lagens terminologi med konstverk förstås originalverk och att således, där konstverk framställes i mer än ett originalexemplar, varje sådant är att anse såsom konstverk i lagens mening.

Vad angår lagrådets hemställan i fråga om avfattningen av andra stycket i 8 a § har jag av redaktionella skäl funnit någon jämkning böra ske i den av lagrådet angivna formuleringen. Med den lydelse av stycket, vilken jag nu föreslår, torde emellertid i sak vara vunnet vad med denna erinran avsetts.

Lagrådets hemställan i fråga om åtalsrätten har synts mig böra iakttagas. Den akademien för de fria konsterna tillkommande befogenheten att angiva till åtal blir därmed icke uttryckligen omnämnd i lagtexten. Väl har det synts mig innebära en viss fördel, om, på sätt i det remitterade förslaget skett, det kommit att framhållas såsom en uppgift för akademien att tillvarataga de intressen, vilka genom lagändringen skola tillgodoses. Med den av lagrådet föreslagna ändringen torde dock bäst

överensstämma att låta denna fråga åtminstone tills vidare anstå för att möjligen framdeles återupptagas i ett större sammanhang.

Den av lagrådet gjorda erinran i fråga om sättet för upphävande av tredje stycket i 5 § har jag ansett böra beaktas.

I enlighet med nu angivna grunder har jag låtit inom justitiedepartementet omarbeta förslaget.»

Föredraganden uppläser härefter det omarbetade förslaget samt hemställer, att detsamma måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
E. Lindström.